

האגודה לזכויות האזרח בישראל
ע"י ב"כ עו"ד רוני פלי ו/או רעות שעאר ואח'
מהאגודה לזכויות האזרח בישראל
רח' נחלת בנימין 75, תל אביב, 6515417
טלפון: 03-5608185; נייד: 054-5908148
פקס: 03-5608165; דוא"ל: reut.s@acri

העותרת

נגד

ראש המנהל האזרחי
על ידי פרקליטות המדינה,
משרד המשפטים, ירושלים
טלפון: 073-3925246; פקס: 02-6467011

המשיב

תגובה מקדמית מטעם המשיב

1. בהתאם להחלטות כב' השופטת רונן מימם 12.5.24 ו-28.1.25, ולקראת הדיון בעתירה, מתכבד המשיב להגיש תגובתו המקדמית לעתירה.
2. עניינה של העתירה בכספים שהופקדו על-ידי חשודים או נאשמים באזור יהודה ושומרון (להלן: **האזור**) כחלק מתנאי שחרורם במסגרת חקירה או הליך בבית המשפט הצבאי, ונותרו בידי המשיב לאחר שקמה עילה להחזרתם למפקיד (להלן: **כספי ערובה**). במסגרת העתירה התבקשו מספר סעדים הנוגעים לכספי הערובה: השבת כל כספי הערובה המוחזקים בידי המשיב אשר "התנאים להחזקתם פקעו", בתוספת ריבית והצמדה; קביעת נוהל בעברית ובערבית בעניין "השבה יזומה של כספי הערובה עם פקיעת העילה להחזקתם"; ניסוח הודעה בעברית ובערבית למפקיד ערובה בשעת ההפקדה, הכוללת הנחיות לצורך קבלת ההחזר ככל שתהא עילה לכך; והקמת קרן ייעודית לכספים שלא עלה בידי המשיב להשיב, אשר "יתועד לרווחת האוכלוסיה הפלסטינית".
3. בתמצית, כספי הערובה המופקדים אגב הליך פלילי באזור נרשמים בחשבון ייעודי, המנוהל על-ידי קמ"ט אוצר במינהל האזרחי (להלן: **קמ"ט אוצר**), לטובת החזרתם לזכאים במקרים המתאימים בהתאם להוראות הדין באזור, או לצורך ביצוע פעולה אחרת בהתאם להוראות הדין (כדוגמת חילוטם או תשלום פיצויים לנפגעי עבירה מתוכם בהתאם להחלטות בית המשפט הצבאי), ולא לשימוש אחר. לתושבי האזור שהפקידו כספי ערובה אגב הליך פלילי עומדת האפשרות לפנות לקמ"ט אוצר לקבלת כספי הערובה בהתקיים עילה להשבתם, בצירוף החלטה או הוראה אחרת בעניין שחרור הערובה (של משטרת ישראל או בית המשפט הצבאי), העתק שובר התשלום או אישור על תשלום השובר, תעודה מזהה ופרטי חשבון הבנק אליו יועבר התשלום.
4. להערכת יחידת קמ"ט אוצר, המתבססת על בחינת רישומי חשבון כספי הערובה באזור, במהלך השנים הצטבר סכום בסך כולל של כ-35 מיליון ₪, אשר כולל כספי ערובה שהופקדו לפני שנים ארוכות. במהלך השנים האחרונות ננקטו פעולות שונות לשם איתור מפקידי כספים, צמצום ההפקדות שהצטברו והקלה על האפשרות לקבלת כספי הערובה שהופקדו, תוך **שהושבו כספי ערובה בסדרי גודל משמעותיים והופחת היקף הצטברותם של כספי ערובה שקיימת עילה להשיבם וזו לא התבקשה**.

5. כן נעדכן כי בהמשך לפעולות שננקטו לשם הסדרת הנושא גובשה לאחרונה הוראת נוהל שנועדה להסדיר ולמסד את שיטת העבודה והמנגנון להשבת כספי הערובה במקרים המתאימים. כפי שיורחב בהמשך, הוראת הנוהל מעגנת את מסלול הפעולה הנדרש לשם השבת כספי הערובה, לרבות פרטי הקשר הרלוונטיים, ובין היתר, קובעת **לראשונה** כי החלטות בדבר סגירת תיק חקירה במצב בו הופקדה ערבות והחלטות שיפוטיות בדבר השבת כספי ערובה, יועברו **ישירות** גם לקמ"ט האוצר, באופן שעשוי להקל על תהליך השבת כספי הערובה במקרים המתאימים בהם קמה עילה לכך ובעת פניית המפקיד. זאת, **בנוסף** לאפשרות הקיימת לפנות למשטרה (וכן לתביעה הצבאית במקרים הרלבנטיים) או לבתי המשפט הצבאיים לקבלת ההחלטות כאמור. כן נקבע כי קמ"ט אוצר יבחן את בקשת המפקיד בתוך 14 ימים, וככל שיימצא כי הוצגו בפניו כל המסמכים הרלבנטיים יועבר הכסף לחשבון הזכאי; וככל שקיים חסר ישיב קמ"ט אוצר למפקיד בכתב באופן שיאפשר למבקש להשלים את החסר.

6. **לעמדת המשיב, הוראת הנוהל תסייע לפשט ולייעל את הליך השבת כספי הערובה באזור, ועל כן, יש לאפשר לגורמים הרלוונטיים לפעול ליישמה.**

7. אשר לסעד שהתבקש בעניין השבת כל כספי הערובה שהופקדו בעבר, המשיב יטען כי בשים לב לכלל הפעולות שננקטו בשנים האחרונות, **ובפרט להוראת הנוהל החדשה בנושא**, עומדת לתושב שהפקיד כספי ערובה וזכאי לקבלם בחזרה האפשרות המעשית לפנות ולקבלם כאמור; וכי דינו של הסעד שהתבקש בעניין זה – להימחק או להידחות.

8. אשר לסעדים המבוקשים בעניין פרסום נוהל בנושא וניסוח הודעה הכוללת הנחיות למפקיד בעת ההפקדה, בהמשך להוראת הנוהל שגובשה כאמור ייכתבו הנחיות רלבנטיות על גבי שוברים חדשים להפקדת כספי ערובה שיודפסו מעתה ואילך. בנסיבות אלה, המשיב יטען כי גם דינם של סעדים אלו להימחק.

9. אשר לסעד הנוסף בעניין הקמת קרן ייעודית אליה יועברו כספי הערובה שנמצא כי לא ניתן להשיבם, מדובר למעשה בבקשה לכונן הסדר חדש שאינו מעוגן כיום בדין באזור, ובסוגיה הכוללת שיקולי מדיניות שונים. בשלב זה, המשיב עתיד לקיים עבודת מטה לבחינתה בטרם קבלת החלטות בנושא. על כן, דינו של הסעד שהתבקש בעניין זה להימחק בהיותו מוקדם, תוך שמירת טענות הצדדים.

הכל כפי שיפורט להלן.

10. כלל ההדגשות בתגובה הוספו, אלא אם כן צוין אחרת.

1. רקע עובדתי ונורמטיבי

1.1 הפקדת כספי ערובה באזור במסגרת חקירה או הליך פלילי

11. חשודים הנחקרים באזור בחשד לביצוע עבירות ונאשמים נגדם מוגשים כתבי אישום בבתי משפט הצבאיים באזור נדרשים לעיתים להפקיד כספים כחלק מתנאי שחרורם במהלך חקירה או במסגרת הליך בבית המשפט הצבאי. זאת, בהתאם לסמכויות הנתונות לקצין משטרה ולבית המשפט הצבאי בסעיף 42 לצו בדבר הוראות ביטחון [נוסח משולב] (יהודה והשומרון) (מספר 1651), התש"ע-2009 (להלן: **הצו בדבר הוראות ביטחון או הצו**), שכותרתו "שחרור בערובה" וקובע כדלקמן:

42. (א) שחרור בערבות יכול שיהא בערבות עצמית של העצור או הנאשם, בין לבדה ובין בצירוף ערבות ערב או בערבון כספי של העצור או של ערב או מקצתה בערבות ומקצתה בערבון, הכל כפי שיוורה קצין המשטרה או בית המשפט הצבאי, שנקבעו את מתן הערובה כתנאי לשחרור.

(ב) שחרור בערבות לפי סעיף זה הוא על תנאי שהמשוחרר יתיצב בכל עת שיידרש לחקירה או למשפט או לנשיאת עונשו ורשאי בית המשפט הצבאי להוסיף תנאים ככל שימצא לנכון. בכלל האמור, רשאי בית המשפט הצבאי להתנות את השחרור בערבות בהפקדת דרכונו של המשוחרר ולצוות על עיכוב יציאתו מהאזור.

(ג) שוחרר אדם בערובה רשאי חייל, בין מיוזמתו ובין לפי פניית ערב, אם יש לו יסוד סביר להניח שהמשוחרר עומד להתחמק מהדין לעצור את המשוחרר ללא פקודת מעצר. משוחרר שנעצר לפי סעיף זה נוהגים בו כאמור בסעיף 31(ב).

(ד) לבקשת תובע צבאי רשאי בית המשפט צבאי, משהוכח לו כי המשוחרר הפר תנאי מתנאי השחרור, לצוות על מעצר המשוחרר. כן רשאי הוא לצוות –

(1) על תשלום סכום הערבות כולו או מקצתו לקופת מפקדת האזור. דין צו כזה, כדין קנס שלא שולם במועדו;

(2) על חילוט הערבון, כולו או מקצתו, לטובת קופת מפקדת האזור.

(ה) בכל עת לאחר מתן צו של סעיף קטן (ד) רשאי בית המשפט הצבאי, מנימוקים שיירשמו, לבטלו או לשנותו, כפי שיראה לנכון.

(ו) מי ששוחרר בערובה על פי הוראת קצין משטרה רשאי, בתוך שבעה ימים מיום מתן הערבות או הערבון, לערור לפני בית משפט צבאי של ערכאה ראשונה על גובה הערבות או הערבון.

(ז) הורשע נידון בפסק דין של בית משפט צבאי של ערכאה ראשונה, רשאי בית המשפט שהרשיעו לשחררו בערבות בכל עת עד להיות פסק הדין לחלוט; הוגש ערעור על פסק הדין והוחל בשמיעתו – תהא סמכות זו נתונה לבית המשפט הצבאי לערעורים.

(ח) הערובה ותנאי השחרור בערובה יתבטלו אם לא יוגש נגד מי ששוחרר בערובה כתב אישום תוך שנתיים מיום שנקבעו תנאי השחרור; ואולם בית המשפט רשאי, לבקשת תובע צבאי, להאריך את הערובה ואת תנאיה, לתקופה נוספת שלא תעלה על שלושה חודשים.

(ט) הוראות סעיף קטן (ח) יחולו על ערובה ותנאי שחרור בערובה שנקבעו לאחר יום ב' בתמוז התשס"ט (24.06.09).

כן נקבע בנוסף כי -

128. זיכה בית המשפט הצבאי את הנאשם, יכריז על זיכוי מיד והנאשם ישוחרר אם אין להחזיקו במעצר מסיבות אחרות; אם שוחרר הנאשם בערובה, יופטרו הוא וערביו מערבותם או יוחזר הערבון הכספי, הכל לפי הענין.

12. כעולה מסעיף 42(ח) לצו (שחל על ערובה ותנאי שחרור שנקבעו לאחר 24.6.09), במצב בו לא הוגש כתב אישום נגד מי ששוחרר בערובה, הערובה ותנאי השחרור בערובה יתבטלו בתוך שנתיים מיום שנקבעו, ובית המשפט הצבאי רשאי, לבקשת תובע צבאי, להאריכה לתקופה נוספת של עד שלושה חודשים. בנוסף, בית המשפט הצבאי רשאי להורות על ביטול או שינוי ערובה שהופקדה, ובעת זיכוי של נאשם ששוחרר בערובה הוא וערביו יופטרו מערבותם או שיוחזר הערבון הכספי שהופקד.

מן העבר השני, לבקשת תובע צבאי, נתונה סמכות לבית המשפט הצבאי להורות על חילוט כספי הערובה בשל הפרת תנאי השחרור, והעברת הכספים לקופת מפקדת האזור. כמו כן, במקרים מסוימים, מורה בית המשפט הצבאי בפסקי הדין הניתנים על ידו, כי פיצויים לנפגע עבירה ישולמו מתוך הערובה שהופקדה על ידי הנאשם במהלך ההליך, וזאת על מנת להבטיח את תשלום הפיצויים ובהיעדר מנגנון לאכיפת תשלום פיצויים באזור.

13. עוד יצוין כי בצו בדבר הוראות ביטחון מספר מצבים נוספים הכוללים הפקדת ערובה אגב הליך פלילי. כך, בית המשפט הצבאי מוסמך לצוות על מי שהורשע בעבירה להתחייב שלא לבצע פעם נוספת בתקופה שלא תעלה על שלוש שנים, ולצורך כך להפקיד ערבות בסכום שלא יעלה על גובה הקנס המירבי שמותר להטיל בגין העבירה שבה הורשע (סעיף 180 לצו בדבר הוראות ביטחון; ולגבי קטינים שהורשעו, ראו סעיף 177 לצו). כך גם, בסעיף 181 לצו בדבר הוראות ביטחון עוגן הסדר ספציפי בעניין הפקדת ערובה על-ידי הורים או אפוטרופוס של קטין חלף העמדתו לדין בבית משפט צבאי.

1.2 אופן ההפקדה, החזקת כספי הערובה והשבתם במקרים הרלבנטיים

14. הפקדת כספי הערובה לשם שחרור עצור או נאשם באזור נעשית באמצעות תשלום לחשבון ייעודי המנוהל על-ידי קמ"ט אוצר במינהל האזרחי (להלן: **קמ"ט אוצר**). לאחר ההפקדה מקבל המפקיד אסמכתה המעידה על הפקדת כספי הערובה (שובר חתום בעת תשלום במזומן ואישור תשלום בהעברה בנקאית). יודגש כבר עתה כי כספי הערובה נרשמים בחשבון ייעודי המשמש לעניין זה **בלבד**; החשבון מנוהל בנפרד מחשבונו אחרים המנוהלים גם כן על-ידי קמ"ט אוצר; וכספי הערובה מוחזקים כפיקדונות עד להחזרתם, או לצורך ביצוע פעולות אחרות בהתאם להוראות הדין (כגון חילוטם או תשלום לנפגעי העבירה בהתאם להחלטות בית המשפט הצבאי), **ולא לשימוש אחר**.

15. כאשר מפקיד פונה ליחידת קמ"ט אוצר בבקשה להשבת כספי הערובה שהפקיד בהתקיים אחת מהחלופות המצדיקות את השבתם, הוא נדרש להציג את השובר החתום או אישור על תשלום השובר כאסמכתה לכך שהוא המפקיד של כספי הערובה, תעודה מזהה וכן אסמכתה המלמדת שיש להשיב לו את כספי הערובה, קרי, החלטת בית משפט הצבאי או החלטת הגורם הרלוונטי במשטרה בדבר החזרת כספי הערובה.

באשר להחלטות על סגירת תיק החקירה כאשר הופקדה ערובה שניתן לקבלה בחזרה, משטרת מחוז ש"י מיידעת טלפונית את החשודים בנושא עם סגירת תיק החקירה, בין אם ההחלטה על סגירת התיק התקבלה על-ידי התביעה הצבאית ומועברת למשטרה, ובין אם התקבלה על-ידי המשטרה עצמה, והחלטה בעניין סגירת תיק חקירה מועברת גם בדואר בהתאם לכתובת המעודכנת במערכת.¹ כפי שיצוין בהמשך, במסגרת הנוהל החדש שגובש נקבע כי החלטה כאמור תועבר ישירות גם לקמ"ט אוצר (במקרה בו הופקדה ערובה). זאת, בין היתר, בשים לב לקשיים שמתעוררים לעיתים ביצירת קשר טלפוני עם חשודים (ומנגד רתיעתם של תושבי אזור מקבלת שיחה ממשטרת ישראל), כמו גם בהעברת דואר ליעדו באזור.

16. **לאחר קבלת המסמכים הרלוונטיים וזיהוי הפונה משיב קמ"ט אוצר את כספי הערובה למפקיד בתוספת הצמדה, ככל שלא נקבע אחרת בהחלטה שיפוטית. יובהר בהקשר זה, כי קמ"ט אוצר אינו מפעיל שיקול דעת ובוחן האם מבחינה מהותית נדרש להחזיר את כספי הערובה, אלא אך מוודא שהומצאו על-ידי המבקש המסמכים מטעם הגורמים הרלוונטיים המלמדים על כך שהמפקיד זכאי להשבת כספי הערובה.**

כאמור לעיל וכפי שיפורט בהמשך, לאחרונה גובש נוהל בין הגורמים הרלוונטיים שעתיד להסדיר ולייעל את הטיפול בנושא.

17. נכון לעת הזו, להערכת יחידת קמ"ט אוצר, המתבססת על רישומי חשבון כספי הערובה באזור, הצטבר סכום בסך כולל של כ-35 מיליון ש"ח. כעולה גם מן העתירה, סכום זה כולל כספי ערובה שהופקדו לפני שנים רבות. זאת ועוד, במהלך השנים מערכות המידע הרלוונטיות עברו הסבות שונות, ונכון לעת הזו, קיים קושי להתחקות אחר זהות המפקידים של חלק מן ההפקדות הישנות האמורות (שבין היתר התנהלו באמצעות שוברים שאינם דיגיטליים) וגם עלה שהיו מקרים בהם הוחזרו או חולטו כספי ערובה שעודם מופיעים ברישומי חשבון כספי הערובה; וישנו קושי לעמוד באופן מדויק על סכום הכסף שהצטבר.

¹ שליחת דברי דואר לשטחי A ו-B שונה משליחת דואר בישראל וכן בשטחי C. כך, דבר דואר שיעודו לשטחי A ו-B, אשר נשלח מגורם ישראלי, עובר דרך מרכז המיון אשר נמצא במודיעין ובהמשך מגיע למתקן הדואר בביטוניא. לאחר מכן, דברי הדואר מועברים לאחר תיאום אל שירותי הדואר הפלסטיניים המצויים באחריות הרשות הפלסטינית, שמבצעים את המסירה.

18. לצד האמור, יצוין כי במהלך השנים 2017-2022 ערך קמ"ט אוצר פרויקט טיוב נתונים בכל הנוגע לכספי הערובה המופקדים, וכן ננקטו על-ידי יחידת קמ"ט אוצר פעולות שונות והושקעו משאבים בין היתר בניסיון לאיתור מפקידי כספים וצמצום ההפקדות שהצטברו.

19. כך, כפי שגם הוזכר בעתירה, בשנת 2018 הוקם ממשק שנקרא "הר הכסף" באתר מתאם פעולות הממשלה בשטחים (בערבית אתר "אל מנאסק"), שאפשר הכנסת פרטים על-ידי תושב לצורך בירור פרטים בנוגע לזכאות להשבת ערבות בהתאם להחלטות בתי המשפט הצבאיים. הדבר גם לווה בקמפיין פרסומי, לרבות ברשתות החברתיות. בסופו של יום, לאור מיעוט פניות שהתקבלו, הופסק והורד הממשק האמור בהמשך.

פרט לאמור, החל משנת 2019 יחידת קמ"ט אוצר נקטה בפעולות של יצירת קשר טלפוני עם מפקידים שהפקידו כספי ערובה בהתאם להחלטות בתי המשפט הצבאיים והתקבלו בעניינם החלטות שיפוטיות לפיהן הם זכאים להשבת כספי ערובה, וכן עם תושבים כאמור שבאו בממשקים שונים עם גורמי המינהל האזרחי (במת"קים למשל). זאת בהתבסס על נתונים שיחידת קמ"ט אוצר הפיקה מתוך המערכת הממוחשבת "מגן צדק" המתעדת את ההליכים בבתי המשפט הצבאיים. יוער כי בשים לב לממשקי המערכת הקיימים, לא מדובר בהליך הפקת נתונים פשוט אלא נדרשת השקעת משאבים באיתור החלטות והצלבת נתונים; וכן יובהר כי המערכת אינה כוללת נתונים הנוגעים להפקדת כספי ערובה בהתאם להחלטות קציני משטרה.

במהלך השנתיים האחרונות, וביתר שאת מאז פרוץ המלחמה, בשל טעמים הנוגעים למגבלת משאבים והקצאת כוח אדם פחת היקף הפניות הטלפוניות הנערכות על-ידי יחידת קמ"ט אוצר, אולם גם בעת הזו יחידת קמ"ט אוצר עורכת פניות טלפוניות לכ-30-50 תושבים בחודש (לרבות בשפה הערבית) בהתאם לנתונים המופקים כאמור מתוך מערכת "מגן צדק", ובמסגרת זו מציעה לתושבים לפנות בצירוף כלל המסמכים הנדרשים לשם השבת הערובה לידיהם. בהקשר זה יצוין, כי תושבים נרתעים לעיתים מהפניות הטלפוניות האמורות, והדבר אינו מוביל בהכרח לפנייתם לקמ"ט אוצר לשם קבלת כספי הערובה.

20. עוד נוסיף ונציין כי במהלך השנים האחרונות נקט קמ"ט אוצר במספר צעדים נוספים שנועדו להקל על קבלת כספי הערובה, כדוגמת פתיחת האפשרות למפקיד שאינו בעל חשבון בנק לקבל את כספו במזומן בבנק הדואר.

21. **הפעולות האמורות הובילו לכך שבמהלך השנים האחרונות הושבו כספי ערובה בסדרי גודל משמעותיים של כמה מיליוני ₪ כל שנה, כעולה מן הטבלה שלהלן:**

שנה	סכומים שהופקדו	סכומים ששולמו כהחזר או כפיצויים	סכומים שחולטו
2020	3,668,271	3,100,000	1,741,635
2021	4,006,806	3,024,000	1,348,773
2022	4,040,800	2,535,826	579,231
2023	3,003,540	2,537,219	413,060
2024	3,764,142	2,130,000	159,800

ביחס לנתוני השנים 2015-2020, ראו מענה לבקשת חופש מידע שצורף כנספח 6/ לעתירה.

הסכומים המנויים בטור "הסכומים ששולמו כהחזר או כפיצויים" אינם בהכרח בגין הפקדות שבוצעו באותה שנה, וכן יובהר כי לא ניתן לפלח בין כספי ערובה שהושבו לבין כספים ששולמו כפיצויים לנפגע עבירה לאחר הרשעה מתוך כספי ערובה שהופקדו, בהתאם להחלטות בתי המשפט הצבאיים (הדבר רלוונטי גם לנתונים שהובאו במענה האמור לבקשת חופש המידע).

22. **כתוצאה מהצעדים שננקטו, בשנים האחרונות פחת היקף הצטברותם של כספי ערובה שקיימת עילה להשיבם ולא התבקשה השבתם.** כאמור לעיל, להערכת יחידת קמ"ט אוצר הצטבר סכום בסך כולל של כ- 35 מיליון ש"ח. לצד האמור, להערכת גורמי קמ"ט אוצר מרבית הסכום אינו מכספים שהופקדו בשנים האחרונות, וכאמור לעיל, קיים קושי להתחקות אחר זהות המפקידים של חלק מן ההפקדות הישנות האמורות, וגם עלה שהיו מקרים בהם הוחזרו או חולטו כספי ערובה שעודם מופיעים ברישומי חשבון כספי הערובה; וישנו קושי לעמוד באופן מדויק על סכום הכסף שהצטבר.

1.3 פניות העותרת

23. ביום 3.5.21 פנתה העותרת למינהל האזרחי בבקשה לפי חוק חופש המידע, התשנ"ח-1998, בעניין נתונים הנוגעים בין היתר לכספי הערובה המופקדים באזור, וביום 5.10.21 הועבר מענה מטעם המינהל האזרחי בו נכללו נתונים שונים וכן פירוט של פעולות שננקטו על-ידי יחידת קמ"ט אוצר בנושא.

צילומי הבקשה לפי חוק חופש המידע והמענה מטעם המינהל האזרחי צורפו לעתירה כנספח 6/ע.

24. כעולה מן העתירה, בחודש דצמבר 2021 נערכה פגישה בנושא בין נציגי העותרת וקמ"ט אוצר דאז, בו עמד קמ"ט אוצר בין היתר על הפעולות שננקטו בנושא השבת כספי הערובה.

25. ביום 2.2.22 פנתה העותרת לראש המינהל האזרחי וביקשה את השבת כספי הערובה, קביעה ופרסום של נוהל בעניין ביצוע החזר תשלומי ערבויות, יצירת מנגנון יעיל בנושא וכן מסירת הודעה למפקיד בעת ההפקדה הכוללת הנחיות ברורות ופרטי איש קשר.

צילום פניית העותרת מיום 2.2.22 צורף לעתירה כחלק מנספח 8/ע.

26. לאחר מספר תזכורות, ביום 16.8.22 הועברה פניה נוספת מטעם העותרת בנושא בה העלתה גם טענתה בעניין הקמת קרן ייעודית "שתוקם בנאמנות עבור התושבים הפלסטיניים ורווחתם", אשר אליה יועברו כספי הערובה שנמצא כי לא ניתן להשיבם.

צילום פניית העותרת מיום 16.8.22 צורף לעתירה כחלק מנספח 8/ע.

27. ביום 10.5.23 הוגשה העתירה דנן.

1.4 הוראת הנוהל החדשה

28. בהמשך לעתירה ולפעולות שננקטו במהלך השנים האחרונות על-ידי גורמי המינהל האזרחי לשם הסדרת הנושא למול כלל הגורמים הרלבנטיים, לרבות משטרת מחוז ש"י ויחידת בתי המשפט הצבאיים, גובש לאחרונה "נוהל השבת פיקדונות בתי משפט – חשבות מנהל"י" שמטרתו "לקבוע ולמסד שיטת עבודה אחידה לאופן הטיפול בפיקדונות שהופקדו בחשבון קמ"ט אוצר שמקורם בשחרור עצורים בין בהחלטה שניתנה על ידי שופט או על ידי קצין משטרה; להגדיר את תחומי האחריות של בעלי התפקידים השונים בכל שלב בתהליך ולהסדיר פעולות בקרה, פיקוח ומעקב אודות התהליך."
29. הנוהל מתייחס לאחריות הגורמים הרלבנטיים השונים. כך, ביחס למשטרת ישראל ולתביעה הצבאית, נקבע כדלקמן:

4. לאחר סגירת תיק החקירה באחריות משטרת ישראל ליצור קשר עם המפקיד, לעדכן אותו על סגירת התיק ואופן החזרת הערבות. באחריות משטרת ישראל להעביר ההחלטות בדבר סגירת התיקים לקמ"ט אוצר (באמצעות הדוא"ל Amanat@cvladm.gov.il), כאשר באותו עניין הופקדה ערובה בקופת האזור. בהחלטת הסגירה יצוין מספר תיק הפל"א ומספר זהות החשוד. בנוסף, וככל שישנו מידע כאמור בידי משטרת ישראל יצוין גם מספר השובר. לא תימצא בידי קמ"ט אוצר החלטת המשטרה לעניין זה, יופנה המפקיד לתחנת המשטרה בה התנהל תיק החקירה או למחוז משטרת ש"י לקבלת החלטה כאמור, אשר תועבר לקמ"ט אוצר על ידי המשטרה במקביל. ככל שלא תימצא החלטת סגירה בידי משטרת ישראל, באפשרות המפקיד לפנות למוקד הפניות של התביעה הצבאית באי"ש במייל p.ayosh@idf.il ולאחר מכן לפנות למשטרת ישראל בבקשה לקבלת החלטה על סגירת התיק כאמור לעיל.

5. הוראה של משטרת ישראל על חילוט הכספים תיעשה בדרך של העברת הוראה על חילוט לקמ"ט אוצר (באמצעות הדוא"ל Amanat@cvladm.gov.il) בצירוף מספר השובר של ההפקדה (ככל שקיים), מספר הזהות של החשוד ומספר תיק הפל"א.

6. בהתאם לסעיף 42 (ח) לצו בדבר הוראות ביטחון (יהודה והשומרון) (מס' 1651), תש"ע-2009, "הערובה ותנאי השחרור בערובה יתבטלו אם לא יוגש נגד מי ששוחרר בערובה כתב אישום תוך שנתיים מיום שנקבעו תנאי השחרור, ואולם בית המשפט רשאי, לבקשת תובע צבאי, להאריך את הערובה ואת תנאיה, לתקופה נוספת שלא תעלה על שלושה חודשים". במקרים המתאימים, יוכל המפקיד לפנות לתביעה הצבאית באי"ש במייל שצוין לעיל כדי לברר האם הוגש כתב אישום בעניינו או שתנאי השחרור בוטלו. ככל שניתן יהיה להשיב את הערבות בהתאם לקבוע בתחיקת הביטחון, תעביר התביעה הצבאית הודעה על כך לקמ"ט אוצר באמצעות המייל Amanat@cvladm.gov.il. [הדגשות במקור – הח"מ]

ביחס לבתי המשפט הצבאיים:

7. ככל שהפקדת הערובה התבצעה בהתאם להחלטה שיפוטית – ההחלטה על חילוט ההפקדה או השבתה תבצע רק בהתאם להחלטה שיפוטית כמקובל. בהיעדר החלטה שיפוטית – תוגש בקשה מתאימה על ידי המפקיד למזכירות בית המשפט הצבאי, בדרכים המקובלות (דרכי הקשר עם מזכירות בית המשפט הצבאי מפורטות באתר צה"ל (קישור) בבקשה למתן החלטה כאמור, וככל שבית המשפט ייעתר לבקשה זו – באחריות מזכירות בית המשפט להעביר החלטה זו גם לקמ"ט אוצר (באמצעות הדוא"ל Amanat@cvladm.gov.il).
- א. באחריות מזכירות בית המשפט להעביר החלטה שיפוטית על חילוט הערובה לקמ"ט אוצר (באמצעות הדוא"ל Amanat@cvladm.gov.il) תוך ציון מספר התיק ומספר הזהות של המפקיד. אם קיים בידי מזכירות בית המשפט הצבאי מספר השובר של ההפקדה – יועבר גם מספר זה.
- ב. באחריות מזכירות בית המשפט להעביר החלטה שיפוטית על השבת ערובה (בשל סיום ההליכים בפסק דין או מכל טעם אחר) לקמ"ט אוצר (באמצעות הדוא"ל Amanat@cvladm.gov.il).
- מפקיד המבקש להשיב את הערבות לידי יפנה לקמ"ט אוצר בכתב תוך צירוף העתק תעודת זהות ומספר חשבון בנק אליו מתבקשת ההעברה. בכפוף לקיומה של החלטה שיפוטית שתועבר לקמ"ט אוצר במישרין על ידי יחידת בתי המשפט הצבאיים – יושב הכסף.

הוראות סעיף זה יעמדו בתוקף למשך שנה או עד לכניסת מערכת "אבני צדק" המוקדם מבינם. עם כניסת המערכת או בחלוף שנה, ייבחנו הוראות סעיף זה פעם נוספת. [הדגשות במקור – הח"מ]

וביחס לקמ"ט אוצר :

8. קמ"ט אוצר יהיה אמון על החזרת הערבויות למפקיד. כאשר פונה המפקיד לקמ"ט אוצר בבקשה לשחרור הכספים עליו לצרף לבקשתו:

- א. החלטה בדבר סגירת התיק או הוראה אחרת בדבר שחרור הערובה (של משטרת ישראל או בית המשפט הצבאי בהתאם לעניין) ככל שזו מצויה בידו. זאת **בנוסף** להחלטה שיקבל קמ"ט אוצר בהתאם לסעיפים 4, 6 ו-7.
- ב. העתק מהשובר ששולם לבנק הדואר או אישור על תשלום הפיקדון.
- ג. העתק תעודה מזהה.
- ד. פרטי חשבון הבנק אליו יועבר התשלום.

הפנייה לקמ"ט אוצר תיעשה באמצעות הדוא"ל: Amanat@cvladm.gov.il יש לוודא קבלת הודעת הדוא"ל באמצעות בטלפון שמספרו: 074-7642929 או *4943 **בשעות העבודה של המשרד**.

9. בתוך 14 ימים יבחן נציג קמ"ט אוצר את בקשת המפקיד, ככל שימצא כי הוצגו בפניו כל המסמכים הרלוונטיים תוחזר ההפקדה בדרך של העברה בנקאית לחשבון הזכאי. ככל שנמצא כי קיים חסר במסמכים, ישיב נציג קמ"ט אוצר למפקיד בכתב, כי עליו להשלים את החסר. יחידת קמ"ט אוצר תנהל רישום מסודר בדבר הפעולות הנעשות בקשר להשבת ההפקדות.

10. אם לא הוצגה בפני קמ"ט אוצר החלטה על סגירת התיק או הוראה בדבר שחרור הערובה, יפנה נציג קמ"ט אוצר את המפקיד ליחידת בתי המשפט הצבאיים באזור יהודה ושומרון, או למשטרת ישראל על מנת לקבל החלטה שיפוטית/מנהלית המורה על סגירת התיק או שחרור הערובה. [הדגשות במקור – הח"מ]

צילום הוראת הנוהל מצורף ומסומן **מש/1**.

30. כך, במסגרת הנוהל נקבע לראשונה כי החלטות בדבר סגירת תיק חקירה במצב בו הופקדה ערבות והחלטות שיפוטיות בדבר השבת כספי ערובה, יועברו **ישירות** גם לקמ"ט אוצר, באופן שעשוי להקל על תהליך השבת כספי ערובה במקרים המתאימים שבהם שקמה עילה לכך; וזאת, **בנוסף** לאפשרות הקיימת לפנות למשטרה (או לתביעה הצבאית במקרה המנוי בסעיף 5 לנוהל) או לבתי המשפט הצבאיים לקבלת ההחלטות כאמור. משכך, גם נקבע כי על הפונה לקמ"ט אוצר לצרף את ההחלטה האמורה בעניינו "ככל שזו מצויה בידו"; אולם, ככל שהחלטה כאמור לא מצויה בידי הפונה ואף לא תהא בידי הקמ"ט, יהיה על המבקש לפנות כאמור ליחידת בתי המשפט הצבאיים או למשטרת ישראל כדי לקבל את ההחלטה הרלוונטית בעניינו.

בהקשר זה, ובאשר לנטען בעתירה בעניין קשיי נגישות לתחנות המשטרה באזור, יצוין כי בדומה לאופן בו מוגשות תלונות במשטרה, בכפוף לנסיבות מבצעיות קונקרטיות, באפשרות התושבים להגיע לפתח היישוב בו מצויה התחנה ובהתאם לבקשתם הם מלווים לתחנה באמצעות ניידת משטרתית (בתחנת משטרת חברון ישנה גישה שנפתחה עבור תושבים פלסטינים ישירות משטח A, אליו נושקת התחנה).

31. כעולה מהוראת הנוהל, קמ"ט אוצר יבחן את בקשת המפקיד שתועבר בדואר אלקטרוני בתוך 14 ימים, וככל שימצא כי הוצגו בפניו כלל המסמכים הנדרשים יועבר הכסף לחשבון הזכאי (ככל שקיים חסר במסמכים ישיב קמ"ט אוצר בכתב למבקש בנוגע להשלמת החסר).

32. הנוהל האמור יפורסם בימים הקרובים באתר מתאם פעולות הממשלה בשטחים ובעמוד הפייסבוק של היחידה, בעברית ובערבית. בהמשך, יינקטו פעולות נוספות לשם פרסומו במת"קים המרחביים.

כך גם, בהתאם להוראת הנוהל נכתבו הנחיות בעניין הפעולות הנדרשות ודרכים ליצירת קשר שיוטמעו על גבי שוברים חדשים להפקדת כספי ערובה שיודפסו מעתה ואילך (אלו ייכנסו לשימוש לאחר תום השימוש בשוברים הקיימים כיום).

צילום "הוראות בדבר אופן החזרת הפיקדון/ערבות", כפי שיופיעו על שוברים שיודפסו, מצורף ומסומן **מש/2**.

33. תחילתו של הנוהל הינה מיום פרסומו (ראו בסיפה הנוהל). לענייננו יודגש, כי הוראות הנוהל בעניין העברה ישירה של החלטות המשטרה ובתי המשפט הצבאיים לקמ"ט אוצר יחולו ביחס להחלטות **חדשות** שיתקבלו מכאן ואילך, ולא ביחס להחלטות שכבר התקבלו בעבר, אשר ככל שאינן מצויות בידי המפקידים, באפשרותם לפנות כאמור לגורמים הרלבנטיים לקבלן, בהתאם להוראות הנוהל.

כן יובהר כי בהינתן שמדובר בהוראת נוהל שבין היתר מעגנת שיטת עבודה חדשה, הדברים ייבחנו בהמשך על-ידי הגורמים הרלבנטיים ויתוקנו ככל שידרש.

34. לשלמות התמונה, בטרם סיום חלק זה נעמוד בקצרה על עיקרי ההוראות הרלבנטיות בדין החל בישראל.

1.5 השבת כספי ערובה בישראל

35. בחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996 (להלן: **חוק סדר הדין הפלילי**), נתונות סמכויות שחרור בערובה לקצין משטרה ולבית המשפט (ראו: סעיפים 42 ו-44 לחוק סדר הדין הפלילי, בהתאמה). בהתאם לסעיף 58 לחוק סדר הדין הפלילי הערובה ותנאי שחרור יתבטלו אם לא יוגש כתב אישום נגד חשוד בתוך 180 ימים. בית משפט רשאי להאריך את התקופה לתקופה נוספת של עד 180 ימים בהתאם לבקשת תובע, וכן להאריכה לתקופה נוספת שלא תעלה על 90 ימים, אם הוגשה בקשה באישור היועץ המשפטי לממשלה (וראו גם: סעיף 63 לחוק סדר הדין הפלילי בעניין החזר הערבון הכספי במצב של זיכוי, ביטול אישום או הפסקת הליכי המשפט).

36. בתקנה 2(א) לתקנות בתי המשפט והוצאה לפועל (החזרת פקדונות וקנסות), התשמ"א-1981 (להלן: **תקנות בתי המשפט**) נקבע כי "הופקד סכום כסף כפקדון בקופת בית משפט או לשכת הוצאה לפועל, והגיע המועד שבו קמה לזכאי הזכות (להלן - יום קום הזכות) לדרוש, לפי הענין, את תשלום הפקדון או את החזרתו, כולו או חלקו (להלן - היתרה), תשולם היתרה לזכאי, על פי בקשתו, כאמור בתקנות אלה"; ובתקנה 3(א) נקבע כי היתרה תשולם לזכאי לא יאוחר מתום 60 ימים ממועד קבלת בקשת החזר (בתוספת ריבית לפי תקנה 2(ב) לתקנות בתי המשפט).

דרכי הטיפול בערבויות המופקדות בהתאם להחלטות בתי המשפט מוסדרות בנהל מס' 06/20 "ערבויות" (להלן: **נוהל ערבויות**), ולהחזרת פיקדונות בתחום הפלילי ראו בסעיף 6 להוראת נוהל ערבויות, לפיו ככל שניתנה החלטה שיפוטית לעניין הפיקדון תפעל המזכירות ליישמה, וככל שלא ניתנה תפעל המזכירות לקבלת החלטה, למעט במקרה בו קיים הסדר פרטני כדוגמת המקרה בו לא הוגש כתב אישום בפרק הזמן שנקבע בסעיף 58 לחוק סדר הדין הפלילי (לעניין החזרת ערבות בנקאית, ראו בסעיף 4.3 לנוהל ערבויות).

אופן ההחזרה מעוגן בהוראת עבודה מס' 18-07-21 "טיפול ותייעוד בפיקדונות במערכת בתי המשפט" (להלן: **הוראת העבודה**) ונספח ג' לנוהל ערבויות "ערבויות ותנאי שחרור בתיק מעצר", וככל שבתיק קיימים פרטי חשבון בנק של מוטב תפעל מזכירות בית המשפט לביצוע ההחזר מכוח הסדר הקבוע בדין (למשל, סעיף 58 לחוק סדר הדין הפלילי)², או בהתאם להחלטה השיפוטית ובלבד שההחלטה מתייחסת לכל הפיקדון ואין מניעה לביצוע ההחזר (סעיף 6.1 להוראת העבודה); וכן נכללו פעולות לאיתור מוטב לצורך החזר (סעיף 6.3-6.5 להוראת העבודה).

צילומי נוהל מס' 06/20 "ערבויות" ונספח ג' לנוהל, הוראת עבודה מס' 18-07-21 "טיפול ותייעוד בפיקדונות במערכת בתי המשפט" וכן הוראה נוספת בנושא "סגירת תיקים: החזרת ערבויות ופיקדונות בתיקים פליליים" מצורפים ומסומנים **מש/3**.

37. אשר למקרים בהם הופקדה ערבות בהתאם להחלטת קצין משטרה, במערכת ניהול תיקי החקירה במשטרה (מערכת פל"א) קיים מנגנון להעברת כספי הערובה לחשבון הבנק שמסר מפקיד במידה שלא הוגש כתב אישום בחלוף 180 ימים ממועד ההפקדה ובהעדר החלטה שיפוטית על הארכת תוקף הערובה, ובעת קבלת החלטה של קצין חקירות להשבת כספי ערובה טרם חלוף התקופה האמורה (למשל, בסגירת תיק החקירה). ככל שלא מצויים במערכת פרטי חשבון הבנק של המפקיד, הכספים יועברו לבנק הדואר ונשלח מסרון למפקיד אשר יוכל למשוך אותם משם (ככל שלא יעשה כן בתוך 3 חודשים מוחזרים הכספים למשטרת ישראל והמפקיד יוכל להגיש בקשה לקבלם) (כן ראו בנושא: נוהל חשבות של משטרת ישראל מס' 04.122.13, המצורף ומסומן **מש/4**).

38. לענייננו, כאמור לעיל, לוחות הזמנים שנקבעו בדין בישראל בעניין פקיעת תוקף הערובה ותנאי השחרור שונים מאלו הקבועים בדין באזור (שלא נתקפו בעתירה), וכידוע, הלכה פסוקה היא ש"קיומו של פער בין הדין באזור לדין בישראל, כשלעצמו, אינו עילה להתערבות שיפוטית [...]". (בג"ץ 7932/08 **אלחורוב נ' מפקד כוחות צה"ל באיזור יהודה ושומרון** (29.12.09)). ברי כי גם באשר לאופן השבת הכספים, ישנו שוני הנובע מגורמים שונים, וביניהם אופן החזקת הכספים בישראל, המערכות השונות הקיימות והממשקים ביניהן וכן למערכת החשבות, נושאים הנוגעים לקשיים באיתור מפקידים ויצירת קשר באזור, אפשרויות העברת כספים לחשבונות בנק ועוד.

2. עמדת המשיב

39. המשיב יטען כי דינה של העתירה להימחק או להידחות. כפי שיפורט להלן.

40. תחילה יוער, כי העותרת צירפה רק את ראש המינהל האזרחי כמשיב לעתירה, ולא צירפה גורמים נוספים כגון משטרת ישראל, התביעה הצבאית ויחידת בתי המשפט הצבאיים, אשר כעולה מכל המפורט לעיל וגם מטענות העותרת בעתירתה הם רלבנטיים לנושא מושא העתירה ולסעדים שהתבקשו במסגרתה (לעניין פגם באי-צירופם של משיבים רלבנטיים גם מתוך רשויות השלטון ראו, למשל, בג"ץ 6478/15 **חברת החשמל לישראל בע"מ נ' הרשות לשירותים ציבוריים-חשמל** (20.4.17), בפסקה 19 לפסק הדין).

² יוער כי בעניין זה הוגשה בשנת 2015 בקשה לאישור תובענה ייצוגית נגד המדינה – הנהלת בתי המשפט, אשר נמחקה לבסוף לאחר שהוגשה בקשה בהסכמה להסתלקות מבקשת האישור, בהמשך להודעת המדינה על שיפור ממשקי העבודה בין הנהלת בתי המשפט וגופי התביעה כך שיתאפשר להשיב את הכספים במקרים העומדים בתנאי סעיף 58 לחוק סדר הדין הפלילי, ופעולות להשבת הכספים (ת"צ (מחוזי תל-אביב-יפו) 16299-05-15 **סכסכ נ' מדינת ישראל** (11.2.17), זמין בכתובת הבאה: <https://tolaatmish.s3.eu-central-1.amazonaws.com/n/16299-05-15/verdicts-1.pdf>)

41. בטרם נדרש לסעדים שהתבקשו בעתירה, המשיב יבקש לציין כי בניגוד לעולה מן העתירה אין כל מדיניות שלא להשיב כספי ערובה לתושבים באזור, ומי שזכאי לקבלת כספי הערובה שהפקיד רשאי לפנות לקמ"ט אוצר, אשר אך מוודא כי המפקיד אכן זכאי לקבל את כספי הערובה בהתאם להחלטות הגורמים המוסמכים. זאת ועוד, במהלך השנים האחרונות ננקטו פעולות שונות לשם השבת כספי ערובה לזכאים והקלה על האפשרות לעשות כן, וכעולה מן הנתונים שהובאו לעיל, במהלך שנים אלו הושבו סכומים משמעותיים. גם הוראת הנוהל שגובשה לאחרונה וצורפה לתגובה זו עתידה להסדיר, לפשט ולייעל את שיטת העבודה בכל הנוגע להשבת כספי ערובה במקרים המתאימים.

עוד נשוב ונדגיש כי המשיב אינו "מתעשר ולא במשפט" כנטען בעתירה, שכן כספי הערובה נרשמים בחשבון ייעודי לצורך החזרתם לזכאים בהתאם להוראות הדין באזור, או לצורך ביצוע פעולות נוספות כדוגמת חילוטם או תשלום לנפגעי העבירה בהתאם להחלטות בית המשפט הצבאי, ולא לשימוש אחר.

42. נתייחס להלן לסעדים שהתבקשו בעתירה.

2.1 לסעד בעניין השבת כל כספי הערובה שהופקדו וש"התנאים להחזקתם פקעו"

43. כמפורט לעיל בהרחבה, לתושבים באזור שהפקידו בעבר כספי ערובה אגב הליך פלילי עמדה ועומדת האפשרות לפנות לקמ"ט אוצר בבקשה לקבלת כספי הערובה בהתקיים עילה להשבתם, ולקבלם בכפוף להמצאת המסמכים הרלבנטיים: החלטה או הוראה אחרת בעניין שחרור הערובה (של משטרת ישראל או בית המשפט הצבאי); העתק שובר התשלום או אישור על התשלום; תעודה מזהה; ופרטי חשבון הבנק אליו יועבר התשלום.

44. יודגש כי אין מדובר ב"הכבדה בירוקרטית". הקפדה על המסמכים האמורים נועדה לוודא שמבקש כספי הערובה הוא אכן המפקיד ושהוא זכאי להשבת כספי ערובה בהתאם להחלטות הגורמים המוסמכים והוראות דין, כך שהכספים האמורים לא יועברו למי שאינו זכאי להם תוך פגיעה בזכויות המפקידים הזכאים לקבלם (בהקשר זה יוער, כי היו מקרים בהם הוגשו לקמ"ט אוצר מסמכים שעוררו חשדות לניסיון לקבלת כספי ערובה שלא כדין).

זאת ועוד, כאמור לעיל, במהלך השנים האחרונות נקט קמ"ט אוצר בצעדים שנועדו להקל על קבלת כספי הערובה, כדוגמת קבלת סכום במזומן בבנק הדואר במקרה של מפקיד שאינו בעל חשבון בנק.

45. מעבר לאמור, כמפורט לעיל, במהלך השנים האחרונות ננקטו על-ידי יחידת קמ"ט אוצר פעולות שונות והושקעו משאבים בין היתר בניסיון לאיתור מפקידי כספים וצמצום ההפקדות שהצטברו. כך, בין היתר, נערך פרויקט של טיוב הנתונים בנוגע לכספי הערובה המופקדים; הוקם ממשק לצורך בירור פרטים בנושא שלווה בקמפיין פרסומי בנוגע לאפשרות לבקש את השבת כספי ערובה וקריאה למפקידים לפנות ליחידת קמ"ט אוצר לשם בירור ובדיקת זכאותם בעניין זה, אשר הורד בהמשך בשל מיעוט פניות; וכן פעולות ליצירת קשר טלפוני עם מפקידים שהתקבלו החלטות שיפוטיות שלפיהן הם זכאים להשבת כספי ערובה, אשר היקפן אמנם פחת במהלך השנתיים האחרונות, ובפרט מאז פרוץ המלחמה, בשל טעמים הנוגעים למגבלת משאבים וכוח אדם, אולם גם בעת הזו יחידת קמ"ט אוצר עורכת פניות טלפוניות לכ-30-50 תושבים בחודש (לרבות בשפה הערבית), בהתאם לנתונים המופקים ממערכת "מגן צדק".

46. כעולה גם מן הנתונים שהוצגו לעיל, מכלול הפעולות האמורות הובילו לכך שבמהלך השנים האחרונות הושבו כספי ערובה בסדרי גודל משמעותיים של כמה מיליוני ₪ כל שנה, ולהפחתה של היקף הצטברותם של כספי ערובה שקיימת עילה להשיבם ולא התבקשה השבתם.

47. לכל האמור יש להוסיף את הוראת הנוהל שגובשה, ושתתפרסם בעברית ובערבית, אשר נועדה לפשט ולייעל את הליך השבת כספי ערובה גם ביחס לבקשות הנוגעות להשבת כספי ערובה שהופקדו בעבר. כך, בין היתר, הוראת הנוהל מסדירה את המסלול, המסמכים הנדרשים, אופן הפניה לקמ"ט אוצר וסד הזמנים לטיפול בבקשה; אפשרות הפניה למשטרת ישראל או התביעה הצבאית לקבלת החלטה בדבר סגירת תיק החקירה (במקרה שהיא אינה בידי המפקיד); אפשרות הפניה למזכירות בתי המשפט הצבאיים בבקשה למתן החלטה בנושא בהעדר החלטה שיפוטית; ועוד.

48. לעמדת המשיב, בכלל הפעולות האמורות שננקטו בשנים האחרונות, ובפרט בהוראת הנוהל החדשה בנושא, יש כדי לאפשר לתושב שהפקיד כספי ערובה וזכאי לקבלם בחזרה, לפנות ולקבלם כאמור; ובהתאם, דינו של הסעד שהתבקש ביחס לכספי הערובה שהופקדו בעבר – להימחק או להידחות.

49. אשר להסתמכות העותרת על דיני עשיית עושר ולא במשפט במשפט הישראלי, ובפרט להכרה בעילת השבה יזומה מכוח פסק דינו של בית המשפט הנכבד בהרכב מורחב בדנ"א 7398/09 עיריית ירושלים נ' שירותי בריאות כללית (14.4.15) (להלן: עניין כללית), יצוין כי בענייננו לא מדובר בסכום כסף שנגבה שלא כדין, וגם לאחר שהתקיימו התנאים להשבתו הוא אינו מוביל להתעשרות הרשות, ולמפקידים מתאפשר כל העת לקבלו באמצעות פניה מתאימה לרשות.

מעבר לאמור, שלא בדומה לעניין כללית אין מדובר בתשלום חובה, שהוגדר בפסיקה כתשלום שנגבה "על ידי הרשות לטובת קופתה, ומשמשים למימון פעולותיה" (עע"מ 4784/19 גיא הרינג נ' משרד המשפטים - רשות האכיפה והגביה, פס' 6 לפסק הדין (12.11.20)), אלא בכספים המועברים על ידי חשוד או נאשם במסגרת הליך הפלילי, שתכליתם להבטיח התייצבות החשוד לחקירה או למשפט ולמנוע שיבושם של הליכים אלה (כן יוער כי בהקשר אחר של תובענות ייצוגיות נקבע כי כספי ערובה שהופקדו בידי המשטרה ולא הושבו לבעליהם אינם מהווים "תשלום חובה", כמשמעותו בפרט 11 לתוספת השניה לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (ת"צ (מחוזי-תל-אביב-יפו) 52955-05-20 שמחון נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 1.3.21)).

50. עוד נשוב ונציין כי אמנם הצטברו כספי ערובה בסך כולל של כ-35 מלש"ח (כפי שמוערך על-ידי יחידת קמ"ט אוצר); אולם, כמוסבר, מדובר בכספים שהצטברו במשך שנים ארוכות, ולהערכת גורמי קמ"ט אוצר, מרבית הסכום אינם כספים שהופקדו בשנים האחרונות, וקיים קושי להתחקות אחר זהות המפקידים של חלק מן ההפקדות הישנות האמורות, וגם עלה שהיו מקרים בהם הוחזרו או חולטו כספי ערובה שעודם מופיעים ברישומי חשבון כספי הערובה.

כעולה מן העתירה, דומה כי גם העותרת מכירה בנתון זה ובהשלכתו באשר לחוסר האפשרות להשבת כל כספי הערובה המצויים בחשבון הרלבנטי.

2.2 לסעדים בעניין פרסום נוהל וניסוח הודעה הכוללת הנחיות למפקיד בעת ההפקדה

51. כמפורט לעיל, בהמשך לפעולות שננקטו במהלך השנים האחרונות לשם הסדרת הנושא גובשה הוראת נוהל שנועדה להסדיר ולמסד את שיטת העבודה והמנגנון להשבת כספי הערובה במקרים המתאימים, המתייחסת כאמור לאחריות הגורמים הרלוונטיים השונים (משטרת ישראל, התביעה הצבאית, יחידת בתי המשפט הצבאיים וקמ"ט אוצר).
52. הוראת הנוהל מעגנת את מסלול הפעולה הנדרש לשם השבת כספי הערובה, לרבות פרטי הקשר הרלוונטיים, ובין היתר, כמוסבר לעיל, קובעת לראשונה כי החלטות בדבר סגירת תיק חקירה במצב בו הופקדה ערבות והחלטות שיפוטיות בדבר השבת כספי ערובה, יועברו ישירות לקמ"ט האוצר, באופן שעשוי להקל על תהליך השבת כספי ערובה במקרים המתאימים שקמה עילה לכך (הוראת שתחול כאמור על החלטות עתידיות שיתקבלו מכאן ואילך) ובעת פניית המפקיד. זאת, בנוסף לאפשרות הקיימת לפנות למשטרה (או לתביעה הצבאית במקרים הרלבנטיים) או לבתי המשפט הצבאיים לקבלת ההחלטות כאמור.
- כן נקבע כי קמ"ט אוצר יבחן את בקשת המפקיד בתוך 14 ימים, וככל שיימצא כי הוצגו בפניו כל המסמכים הרלבנטיים יועבר הכסף לחשבון הזכאי, וככל שקיים חסר ישיב קמ"ט אוצר למפקיד בכתב באופן שיאפשר למבקש להשלים את החסר.
- לעמדת המשיב, הוראת הנוהל תסייע לפשט ולייעל את הליך השבת כספי הערובה באזור, וכי יש לאפשר לגורמים הרלוונטיים לפעול ליישמה.
53. כאמור לעיל, הוראת הנוהל תפורסם בימים הקרובים בעברית ובערבית באתר מתאם פעולות הממשלה בשטחים, ובהמשך גם במת"קים המרחביים.
54. בנוסף, בהתאם להוראת הנוהל יכתבו הנחיות רלוונטיות בעניין פעולות נדרשות ודרכים ליצירת קשר על גבי שוברים חדשים להפקדת כספי ערובה שיודפסו מעתה ואילך.
55. בשים לב לכל האמור, ומשעומדת לתושב שהפקיד כספי ערובה וזכאי לקבלם בחזרה האפשרות המעשית לפנות ולקבלם כאמור, המשיב יטען כי יש לאפשר לגורמים הרלוונטיים לפעול ליישומה של הוראת הנוהל וכי דינם של הסעדים בעניין זה – להימחק.

2.3 לסעד בעניין הקמת קרן ייעודית לרווחת האוכלוסייה הפלסטינית מכספי הערובה שנמצא כי לא ניתן להשיבם

56. **כמוסבר לעיל, כספי הערובה נרשמים בחשבון נפרד לטובת החזרתם לזכאים במקרים המתאימים בהתאם להוראות הדין באזור (או לצורך פעולות אחרות בהתאם להוראות הדין והחלטות בתי המשפט הצבאיים), ולא לשימוש אחר.**
57. תחילה יובהר, כי משמעות בקשת העותרת היא כי בית המשפט הנכבד יורה למשיב לכוון הסדר חדש שאינו מעוגן כיום בדין באזור, ויתערב למעשה בשיקול הדעת הרחב הנתון למפקד הצבאי בעניין זה (ראו והשוו למשל, בג"ץ 5324/10 מלכה נ' המינהל האזרחי באזור יהודה ושומרון (28.12.11), בפסקה 17 לפסק הדין).

58. מעבר לאמור, מדובר בסוגיה הכוללת שיקולי מדיניות שונים, ובשלב זה, המשיב יקיים עבודת מטה לבחינתה בטרם קבלת החלטות בנושא.

59. בנסיבות אלה, המשיב יטען כי יש לאפשר את קיום עבודת המטה האמורה, ועל כן, אין מקום להתערבות שיפוטית בעת הזו, וכי דינו של הסעד המבוקש בעניין הקמת הקרן להימחק בהיות מוקדם, תוך שמירת טענות הצדדים.

ראו והשוו למשל לפסק הדין בבג"ץ 5225/19 גיל נ' משרד החינוך (20.1.20), אשר הורה על מחיקת העתירה שם, כדלקמן:

5. מקובלת עלינו עמדת המשיבים כי יש לאפשר להם לגבש את עמדתם בנושא העתירה, וכי אין מקום שבית המשפט יידרש לביקורת שיפוטית בשלב שבו טרם התקבלה החלטה לגופם של דברים, והוחלט לבחון את הנושא לעומקו, על היבטיו השונים, מתוך מגמה להגיע להכרעה מוסמכת. הגם שבכתב המינוי לא נקצבה לצוות מסגרת זמנים קשיחה, הערנו למשיבים כי ראוי שתהליך קבלת ההחלטות יתקיים במועד שיאפשר יישומן לקראת שנת הלימודים הבאה (מבלי כמובן שאנו נוקטים עמדה לגופם של דברים בשלב הנוכחי). בא כוח המשיבים העריך כי הבחינה על ידי הצוות הבין משרדי תימשך חודשים מספר.

7. בנסיבות אלה, לא ראינו מקום להשאיר את העתירה תלויה ועומדת, שכן התשתית העומדת בבסיסה השתנתה. ככל שיידרש בעתיד הליך של ביקורת שיפוטית, ייעשה זה על רקע תשתית שונה בתכלית. עם תום הליך קבלת ההחלטות כמפורט לעיל, תתקבל החלטה על ידי הגורם המוסמך, ולמותר לציין כי טענות העותרים בהקשר זה שמורות להם ככל שתהיה עילה לכך.

כמו כן, גם בפסק הדין בבג"ץ 5918/16 עמותת קו לעובד נ' ממשלת ישראל (21.12.20), אליו הפנתה העותרת, נמחקה העתירה בין היתר בשים לב לעבודת צוות בינמשרדי בנושא שנדון שם.

60. נוכח כל האמור לעיל, המשיב יטען כי דינה של העתירה להימחק או להידחות.

61. העובדות בתגובה הנוגעות ליחידת קמ"ט אוצר ולמינהל האזרחי אושרו על-ידי מר חנן מויאל המשמש בתפקיד קמ"ט אוצר במינהל האזרחי. בשל טעמים טכניים לא ניתן היה לצרף תצהיר מטעמו במסגרת התגובה, והמשיב יפעל לצרפו בהקדם האפשרי.

62. העובדות בתגובה זו הנוגעות למשטרת ישראל מחוז – שומרון יהודה נתמכות בתצהירו של סנ"צ יוסי זליבנסקי ראש ענף חקירות במחוז שומרון יהודה במשטרת ישראל.

63. העובדות המפורטות בסעיף 37 נתמכות בתצהירה של גב' מיכל מרצי, המשמשת בתפקיד שוטרת בחוליית פיקדונות כספיים במחלקת כספים בחשבונות משטרת ישראל.

היום, ח' בשבט תשפ"ה

6 בפברואר 2025

ב/

מתניה רוזין, עו"ד
עוזר ראשי במחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה

עמרי אפשטיין, עו"ד
סגן בכיר א' במחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה